

Filosofi med barn och unga

Filosofi i skolan handlar inte om fakta

För de flesta av oss består filosofi i skolan av endast en obligatorisk kurs. Detta gäller dessutom enbart de elever som går gymnasiet. I Norge däremot kommer filosofi att finnas med i läroplanen redan i grundskolan. Filosofi med barn kan dock vara någonting väldigt annorlunda än den filosofi vi känner från vår gymnasietid.

”**B**arnfilosofins fader” är den amerikanska filosofiprofessorn **Matthew Lipman** (1921). Lipman undervisade universitetsstudenter i filosofi och fann en brist på kritiskt tänkande hos sina elever. Detta ledde honom till tanken att filosofiämnet kanske borde införas tidigare under skolgången.

År 1974 grundade Lipman institutet IAPC (*Institute for the Advancement of Philosophy for Children at Montclair State University*). Vid IAPC har man utvecklat metoder och material, samt framförallt utbildat lärare i hur man kan bedriva filosofi tillsammans med barn.

Forskning kring filosofi med barn har pågått i många länder över hela världen från 1970-talet och framåt. Finland är inget undantag. I slutet av september disputerade **Hannu Juuso** vid Uleåborgs universitet med doktorsavhandlingen *Child, Philosophy and Education*.

Filosofiämnet i dagens gymnasier

I finländska gymnasier finns idag en obligatorisk kurs i filosofi. Utöver den kursen finns minst tre valbara kurser. Filosofin placeras bland realämnena och kan alltså skrivas i studentexamen. För att få fulla poäng i filosofifrågor i studentexamen i Finland krävs alltid referenser till filosofer eller filosofiska teorier. Skribentens egna argument, åsikter samt hur man framställer dessa i en frågeställning är av vikt, men svaret bör förankras i en filosofis syn på frågeställningen eller i en filosofisk teori för att fulla poäng skall delas ut. Detta betyder att en stor del av filosofiundervisningen vid finländska gymnasier går ut på undervisning i filosofihistoria. Man lär sig placera in en filosofi i rätt tidsperiod eller kontext, man går igenom olika filosofers idéer, man lär sig definiera olika filosofiska begrepp, och vad olika teorier innebär.

Pekka Elo är överinspektör för filosofi vid utbildningsstyrelsen. Elo skriver i en artikel att en viktig del av filosofiämnet i gymnasiet är att det är ett allmänbildande ämne. Det är viktigt att känna till **Platon** och **Kant**, att man vet litet om deras filosofi och att man kan placera in dem rätt på tidsaxeln. Detta hör till allmänbildningen. Elo jämför med att det hör till allmänbildningen att känna till **Aleksis Kivi** om man är finländare, och menar att man som europé bör känna till filosofer som Platon och Kant.

Allmänbildningsbegreppet uppfattas alltså här som en förmåga att ta in information om filosofer och kunna återge den. Det behöver inte betyda att man

förstår eller kan ta ställning till det som man återger. Förut måste man memorera Katekesen i skolan utan att kanske egentligen förstå innehållet i det som man memorerade. Det är väl ändå innehållet i de stora tänkarnas filosofi som gör dem viktiga, allmänbildning i denna fråga borde således vara att förstå vad tänkarna menade och att kunna förhålla sig till det.

Filosofi som ett konstämne

Förespråkarna för filosofi med barn tar bestämt avstånd från denna typ av filosofiundervisning som vi för tillfället har i Finland. Filosofi med barn liknar inte alls ett läroämne i den meningen att man läser om olika filosofer och teorier. Filosofi med barn i skolan är inte tänkt som ett faktaämne. Barnen och ungdomarna skall inte lära sig filosofihistoria, de skall filosofera. Själva verksamheten under filosofilektionerna är det som betonas. Med detta synsätt liknar filosofin mera ett av konstämnen i vår skola än det läroämne bland realämnena filosofin hittills befunnit sig bland. I denna undersökande gemenskap ställer barnen frågor, de lyssnar till varandras argument, och lär sig att man inte grälar även om man är av olika åsikt i en fråga. Utvecklandet av ett kritiskt och självständigt tänkande

hos barnen genom filosofilektionerna är det som betonas bland förespråkarna för filosofi med barn.

Lipmans utarbetade program i filosofi med barn är det som används överlagset mest. Hans ”läroböcker” som eleverna läser är skönlitterära, men till skillnad från till exempel **Jostein Gaarders** bok *Sofies värld* så nämner Lipman inga filosofer eller teorier i sina böcker. Lipmans filosofiska berättelser bygger upp ett sammanhang som skall ge impulser till filosofiska samtal. Materialet Lipman har skapat består av en mängd berättelser för olika årskurser. Lipman har också försett lärarna med handledning och undervisningsupplägg. Det är lätt att se krokarna i texten som det är tänkt att barnen skall ta fasta på, det vill säga vilka filosofiska frågor som barnen antagligen kommer att vilja diskutera. Detta lyckas dock inte alltid, ibland tar barnen fasta på helt andra saker i en berättelse än just de filosofiska frågor som Lipman avsett. Man kan också se varifrån Lipman har hämtat sin inspiration. En förklädd Platons idévärld kan till exempel hittas i ett samtal mellan huvudpersonerna i en av Lipmans berättelser. Barnen studerar alltså indirekt filosofers idéer. Filosofernas namn, årtal, och namn på olika teorier har dock plockats bort.

Man kunde kritisera det nuvarande systemet för finländsk filosofiundervisning vid gymnasierna med att delen med filosofihistoria eventuellt får för stor plats. Ämnet liknar kanske för mycket ett läroämne, där läraren presenterar till exempel olika filosofer som eleverna sedan förväntas kunna nämna i rätt kontext i studentexamen. Själva verksamheten, att filosofera, blir kanske inte alltid det viktiga när läraren och eleverna har studentexamen i tankarna. Men vad skulle hända om man i Finland plockade in Lipmans modell istället och aldrig ens nämner en filosof eller filosofisk teori vid namn? Skall barnen och ungdomarna inte få veta varifrån idéer kommer eller vilka olika filosofiska teorier det finns? Filosoferna bakom idéerna kan väl få stå kvar även om man inte kräver att barnen måste kunna återge namn och årtal.

Om man då skulle införa filosofi med barn i finländska grundskolor, så borde man således fundera på vad filosofiundervisning skall vara. Hur stor plats skall filosofihistorien få ta? I vilken mån skall filosofi få betraktas som ett konstämne? Det vore knappast en lösning att ha två olika slag av filosofiundervisning löpande parallellt, med filosofi som ett konstämne fram till årskurs nio, samt filosofi som ett läroämne från och med gymnasiet.

Lena Sågfors studerar filosofi vid Åbo Akademi och skriver en pro gradu-avhandling om filosofi med barn lena.sagfors@abo.fi

LITTERATUR

Elo, Pekka: *Filosofian paikka peruskoulun ja lukion opetusuunnitelmassa*. Sofiopoliis: satoa ja sattumuksia helsinkiläisten koulujen filosofian tunneilta (Helsinki : Helsingin kaupungin opetusvirasto, 1999).

Juuso, Hannu: *Child, Philosophy and Education: Discussing the Intellectual Sources of Philosophy for Children* (Oulu: Oulun yliopisto, 2007).

Institute for the Advancement of Philosophy for Children: <http://cehs.montclair.edu/academic/iapc/>